

Aan: Werkgroep Omgevingsvisie Rotterdam

(B)CC: B&W, Fracties, Raadsleden, Provinciale Staten, Europarlementariërs en VBBL

Datum: 8 september 2021

Betreft: Indienen zienswijze tbv omgevingsvisie Rotterdam, kenmerk 1001

Geachte werkgroep,

Na het lezen en bestuderen van de concept omgevingsvisie Rotterdam kom ik tot de conclusie dat dit document onvoldoende handvatten biedt voor een gebalanceerd en controleerbaar beleid voor de fysieke ruimte. De belangrijkste reden hiervoor is het ontbreken van transparante en concrete criteria, randvoorwaarden, kengetallen en doelen (ambitie). Hoe denkt de gemeente zonder deze “toetsingscriteria” plannen te kunnen beoordelen en succes te kunnen monitoren? Maar ook de inspraak en samenwerking tussen gemeente, inwoners, organisaties en bedrijven wordt niet uitgewerkt. Dat is wel een heel belangrijk onderdeel van de omgevingswet. Het lijkt erop dat er steeds meer wordt gesproken over samenwerking tussen overheid en “de burger”, maar dat de praktijk het steeds verder uitsluit.

De eerste aanvulling: Transparant kunnen toetsen

Hoe kan een omgevingsplan worden “afgewogen” aan de visie op het gebied van verdichting, vergroening, leefbaarheid, mobiliteit, inclusiviteit en economie als deze termen in de visie betekenisloos en zonder kaders blijven? Als deze visie de paraplu wordt waaronder alle omgevingsplannen gaan vallen, dan voorzie ik een onmogelijkheid deze plannen te toetsen op een transparante manier. Alleen de ROER heeft nog een soort van scorebord, maar ook daar ontbreekt een ambitie en de relatie tot kernkwaliteiten, criteria, randvoorwaarden en kengetallen. Het kan misschien de bedoeling zijn dat toetsen van plannen aan de visie onmogelijk dient te zijn. Indien toetsen inderdaad niet wenselijk is, mogen alle belanghebbenden in Rotterdam verwachten dat dit in de omgevingsvisie wordt toegelicht en beargumenteerd. Of maak een begin een stad brede dialoog over wat “leefbaarheid” nu precies inhoudt, welke kernkwaliteiten de stad de komende jaren moet nastreven en hoe je dit kunt meten en volgen, met name in tijden van versnellende klimaatverandering.

De tweede aanvulling: Borgen van participatie

In de visie wordt veel gesproken over participatie. Logisch ook omdat de omgevingswet verplicht stelt dat inwoners, organisaties en bedrijven inspraak hebben in de invulling van de fysieke omgeving. In de huidige tekst wordt echter niet duidelijk op welke wijze de inbreng van inwoners, (belangen) organisaties en bedrijven terugkomt in de visie. Zonder duiding van de link tussen werkgroepen en gesprekken aan de ene zijde en de inhoud van de visie aan de andere zijde is niet controleerbaar of gewenste en noodzakelijke participatie zijn weg heeft gevonden naar de visie. Niet in deze eerste versie, maar ook niet op een later moment. De visie wordt immers gepresenteerd als een levend document.

Daarnaast wordt niet duidelijk hoe de visie blijvend wordt verbeterd door participatie of inspraak van inwoners, organisaties en bedrijven. Hoe is de afstemming met waterschappen bijvoorbeeld?

Mijn observatie dat bij het Webinar van 31 augustus 2021 nagenoeg alleen organisaties en bedrijven aanwezig waren doet mij vermoeden dat het niet is gelukt om inwoners van Rotterdam breed te informeren en te betrekken bij de ontwikkeling van deze visie.

Het gebrek aan aantoonbare participatie en de resultaten hiervan alleen al is een reden om de ontwikkeling van de visie voor een belangrijk deel opnieuw te doen.

Om deze reden zou er ook geen begrenzing mogen zitten, zowel in tijd als inhoud, op het indienen van zienswijzen als deze: de genoemde 9 september 2021 als deadline verdwijnt. Het wordt een daadwerkelijk levend document zoals ook genoemd in het webinar, en zienswijzen kunnen te allen tijde worden ingestuurd en worden opgenomen in de visie.

Ter illustratie: n.a.v. de gepresenteerde plannen voor Schiehaven Noord (dempen 1/3 Schiehaven en zeer dicht bebouwen) heeft de VBBL op 8 augustus jl. de wethouder gevraagd op welke wijze de vereniging en bewoners kunnen participeren. Omwonenden zijn nogal overvallen door de plannen. Het antwoord op deze vraag is op 7 september door de wethouder gegeven. In dit antwoord staat: *“U wordt nog voor de officiële inspraakprocedure in het kader van het bestemmingsplan nader geïnformeerd over hoe de gemeente tot dit plan is gekomen, zodat u uw reactie goed kunt onderbouwen.”* De inspraakprocedure in het kader van het bestemmingsplan is volgens de wethouder de participatiemogelijkheid bij uitstek. Ik interpreteer de participatie ambities van Rotterdam (op papier) en in de omgevingswet ([video](#)) behoorlijk anders.

De derde aanvulling: Suggesties voor kernkwaliteiten, criteria en ambities

Om omgevingsplannen te kunnen toetsen zijn randvoorwaarden essentieel. Ik heb een bestuurlijke achtergrond in de richting van milieu en energievoorziening en ik kan wel wat suggesties bedenken die een onderzoek of overweging waard zijn. “Rotterdam kiest voor goede groei” is het vertrekpunt van de visie. Waar is deze keuze gemaakt en op gebaseerd? Wat zijn de ambities? Hoe komen zij in balans? Welke participatie procedure heeft geleid tot dit inzicht? Is “groei” zonder opsomming van kernkwaliteiten en meetpunten een geldig uitgangspunt? “Krimp” is mogelijk voor veel kernkwaliteiten net zo gewenst of zelfs noodzakelijk.

Hieronder een aantal kernkwaliteiten en randvoorwaarden die de visie controleerbaar maken en die het daarnaast mogelijk maken een ambitie te communiceren die op basis van ervaringen (via participatie) en onderzoek naar boven en onder kan worden bijgesteld.

Klimaatadaptatie:

1. Aantal bomen per inwoner (eventueel per stadsdeel); Rotterdam heeft nu 0,5 boom per inwoner. Hoeveel daalt de temperatuur (op hete dagen) als dit 2 bomen per inwoner wordt?
2. Afstand van een woning tot een park (koelte- en ontspanningsplek, zie ook gezondheid)
3. Maximaal temperatuurverschil tussen hitte en koele plekken in de stad
4. Maximaal gemiddelde temperatuurverschil tussen binnenstad en “platteland” buiten de stad
5. Verhouding land-water en percentage van het water dat gebruikt kan worden als zoet water bekken waarmee in tijden van droogte kan worden geïrrigeerd.
  - a. Denk aan delen van stadshavens die niet meer continue worden gebruikt.
6. Maximaal verbruik airconditioning systemen per inwoner in kWh.

- a. Airco's maken binnen koeler, maar verwarmen de buitenruimte verder op
- 7. Criteria en doelen worden in lijn gebracht met de klimaat-onderzoeksrapporten van de VN
  - a. Twee sporen: versneld stoppen met uitstoten broeikasgassen
  - b. En de stad, met name de binnenstad veel meer ruimte geven voor bomen, zachte bodem en water.
- 8. Kubieke meter zoet oppervlaktewater in havenbekkens of tanks beschikbaar voor irrigatie.
  - a. Welke havens die nu geen beroepsvaart meer hebben zijn geschikt?

Mobiliteit

1. Verhouding werkplekken en inwoners per buurt
2. Vervoerswijzekeuze binnen wijk/stad/regio
3. Percentage kinderen dat lopend of op de fiets naar school gaat (basis- en middelbaar)
4. Percentage bewoners met hoogwaardig OV-aanbod binnen loopafstand
5. Autobezit per huishouden per buurt
6. Reistijd OV/fiets/auto tussen belangrijkste herkomsten en bestemmingen in de stad binnen en buiten de spits
7. Verhouding deelauto's en inwoners per buurt
8. Aantal verkeersdoden en letselongevallen op het wegennet in beheer bij de gemeente.
9. Doorstroomsnelheid op top-10 belangrijkste routes door de stad
10. Gemiddelde woon-werk afstand

Gezondheid:

1. Koppeling naar landelijk gezondheidsbeleid 2020-2024
  - a. Neem de doelen (ambities) over
  - b. In ieder geval voor de fysieke buitenruimte
  - c. En houdt rekening met de sociale aspecten
2. Maximale afstand tussen een woning en de dichtstbijzijnde koele plek in de stad (stadspark).
  - a. De temperaturen in de stadsparken moeten een maximum hebben, dus een minimaal volume en passend "ontwerp" hebben.
3. Definitie van leefbaarheid opstellen (breed gedragen en meetbaar) en dit als "thermometer" per buurt installeren.
4. Minimaal aantal ontmoetingsplaatsen buiten.
  - a. Hier horen ook stads(moes)tuinen bij.
5. Aantal buiten-beweeg en -sportplekken per inwoner per buurt. Met name in de stadsparken.
  - a. Als voorbeeld de voorziening in het Zuiderpark.

Economie:

1. Spreiding bedrijfsruimte en beschikbaarheid en betaalbaarheid van locaties.
2. Verhouding werkplekken en woningen (of inwoners) per buurt.
3. Verhouding kenniswerk, logistiek, maakindustrie, diensten (inclusief financieel en ICT) en zorg.
4. Randvoorwaarden economische groei. Niet langer het belangrijkste criterium voor succes.

Inclusiviteit:

1. Maximaal prijsverschil tussen woningen per buurt of wijk
2. Wordt de mix van de afspraken in het collegeakkoord gehaald?
  - a. Hier zeer sterk op selecteren.

3. Percentage sociaal en middensegment reguleren, geen marktwerking?
4. Mogelijkheden voor kleinschalige woningcorporaties

Historie:

1. Zijn historici geconsulteerd en hebben zij ingestemd met voorgenomen plan?
  - a. Bijzondere aandacht voor historische parken, havens en locaties.

Participatie:

1. Zie “de tweede aanvulling”.

Wonen:

1. Gemiddelde waarde van een woning (per buurt).
2. Maximale waardestijging van een woning (per buurt).
3. Gemiddelde prijs (waarde) per m2 woonoppervlak.
4. Aantal kleinschalige woningcorporaties ([kijk hier voor een voorbeeld](#)).
  - a. Dit soort initiatieven zorgen voor betaalbare doorstroomwoningen.
  - b. En voor inclusiviteit en gezamenlijke verantwoordelijkheid
5. Maximaal aantal m2 woonoppervlak dat als belegging telt (misschien naar nul?)
6. Criteria en procedure voor splitsen grote woningen.
7. Percentage inwoners met tweede woning “buiten” vanwege verslechterde leefbaarheid in en om hun woning in Rotterdam.

De vierde aanvulling: Andere punten

In de omgevingsvisie zou duidelijk moeten worden hoe de gemeente vooruit wil komen op een aantal belangrijke uitdagingen. Vragen die hierbij een antwoord verdienen zijn:

- Hoe gaat Rotterdam ervoor zorgen dat een woning weer wordt gebouwd of overgedragen om in te wonen, en niet (primair) als belegging dient?
- De relatie met het VN klimaatrapport (van IPCC panel) ontbreekt. Daarin staan de bedreigingen heel concreet uitgelegd. Hoe gaat Rotterdam deze bedreigingen stuk voor stuk adresseren? Ook in samenwerking met NL, EU en de wereld? Ook hier weer criteria, kengetallen, randvoorwaarden etc. En maak voortgang (succes) meetbaar. Nergens in de omgevingsvisie komt de enorme urgentie uit dit rapport naar voren.
- De relatie met de nota gezondheidsbeleid 2020-2024 ontbreekt. Dit beleidsdocument bevat (veel) meer visie, inclusief concrete criteria, kengetallen, onderzoek en randvoorwaarden, dan de omgevingsvisie van Rotterdam, terwijl de tijdshorizon korter is.
- Verdichting is echt een heel slecht onderbouwd ankerpunt in de visie. Verder verdichten levert alleen maar meer uitdagingen op: gezondheid, leefbaarheid, mobiliteit en biodiversiteit. En dat allemaal ten koste van de huidige inwoners (en ook de nieuwe, maar die kennen niet altijd de oude situatie). Wat is de echte reden dat er tegen alle feiten en kennis in toch (veel) meer mensen in de binnenstad van Rotterdam moeten wonen? Aan deze vraag mag wel een heel hoofdstuk worden gewijd. Want ik snap hem niet. En ik sta niet alleen. [Initiatieven als deze \(klik hier\) zijn van levensbelang](#), maar niet persé om verdichting goed te praten.
- Als blijkt dat door breed gedragen en onderbouwde criteria en randvoorwaarden de conclusie is dat Rotterdam voorlopig niet meer maar juist minder gebouwen kan huisvesten en meer ruimte moet geven aan zachte bodem en bomen moet, dan is dat ook een uitkomst.

De omgevingsvisie kan geen vehikel zijn om huidige beleid “maximaal bouwen” voor de toekomst veilig te stellen. Dat lijkt nu wel het voornaamste doel van deze visie: alle plannen moeten door kunnen gaan onder de nieuwe omgevingswet.

- Hoe komt het dat een politieke afspraak over het bouwen van 50.000 woningen met “Den Haag” zonder inspraak tot stand komt. Een afspraak die immense gevolgen heeft voor alle inwoners van Rotterdam en met name de inwoners van de binnenstad.
- De wethouder (B. Kurvers) staat prominent op de cover van de omgevingsvisie. Dezelfde wethouder is ook opdrachtgever voor stadsontwikkeling. De slager keurt zijn eigen vlees, zeg maar. Dit lijkt mij volstrekt onwenselijk. De kwaliteit, zeker op lange termijn, en het afwegen van alle belangen is dan niet meer zuiver. Hoe staat het college B&W hierin?

De vijfde aanvulling: hoe wordt succes zichtbaar

Door het ontbreken van toetsbare doelen en randvoorwaarden wordt het niet alleen lastig een nieuw plan te beoordelen voordat het start. Een veel belangrijkere consequentie is dat het ook niet mogelijk is om voortgang te herkennen per plan of “de som der plannen”. Dat betekent dat er met hagel wordt geschoten en dat er veel meer kans is dat Rotterdam op de langere termijn waarde vernietigt dan waarde creëert.

Zoals hierboven al is genoemd lijkt de omgevingsvisie tot doel te hebben alle huidige plannen ongewijzigd te laten doorgaan. Dat betekent dat de visie impliciet bij moet dragen aan eenzijdig beleid: bouwen. Ook om deze reden kan de huidige omgevingsvisie niet worden gebruikt om succes voor Rotterdam als leefomgeving te duiden. Er kan alleen worden getoetst of voldoende woningen zijn gerealiseerd. Dat is erg mager en onwenselijk in tijden dat het klimaat en de leefbaarheid in de stad de meest urgente bedreigingen zijn voor de binnenstad van Rotterdam.

De zesde aanvulling: context

In de visie worden veel aannames gedaan. Begrijpelijk, het gaat over de toekomst. De aannames zijn echter eenzijdig (economie gedreven) en onvolledig. Dit maakt het ongeloofwaardig. Zie ook alle punten hierboven. Zij ondermijnen stuk voor stuk het vertrouwen dat je zou moeten hebben in een visie van de overheid.

In de Correspondent is een beschouwing geschreven over de toenemende afstand tussen de politiek en inwoners. Een visie-document als dit zou er alles aan moeten doen deze afstand te verkleinen.

<https://decorrespondent.nl/12529/hoe-politiek-en-bestuur-steeds-minder-democratisch-wordsen/35301558999564-33b7705d>

Ook Tjeenk Willink heeft hierover geschreven. In 2018 schreef deze oud-politicus en oud-topambtenaar Tjeenk Willink een boek over het vertrouwen in de politiek. Dat boek vulde hij de afgelopen maanden aan met nieuwe hoofdstukken, ook over de huidige formatie. Hij ziet de impasse als een voorbeeld "van de uitholling van de democratische rechtsorde".

Volgens hem zijn partijen te veel met zichzelf en met elkaar bezig, en te weinig met de buitenwereld en met de problemen in de samenleving. Oorzaak: politieke partijen verloren de afgelopen decennia hun visie en hun stabiele achterban. "Het is onzekerheid over de positie van je partij waardoor je oriëntatiepunt de ander is en niet zozeer het probleem wat moet worden opgelost."

Niet alleen partijen, ook de overheid als geheel raakte binding met de samenleving kwijt, aldus Tjeenk Willink. "De overheid verwacht van alles van de burger maar wat de burger van de overheid mag verwachten is onduidelijk geworden. En dat maakt onzeker, dat schept wantrouwen terwijl je hele systeem gebouwd is op vertrouwen."

Bron: <https://nos.nl/nieuwsuur/artikel/2396108-vorige-informateur-voelt-plaatsvervangende-schaamte-door-impasse-formatie>

Tenslotte worden aannames gedaan over de oplossing voor het woningtekort en de aantrekkelijkheid van de stad. Hier ontbreekt elke onderbouwing. Het woningtekort is niet alleen veroorzaakt door een tekort aan woningen. De verhouding aantal woningen en huishoudens in Nederland is al decennia min of meer gelijk. En bijbouwen is niet per se de oplossing, zeker niet als klimaatadaptatie en leefbaarheid in de binnenstad ook omhoog moeten. Oplossingen als relatief grote woningen splitsen (ook buiten Rotterdam) zijn mogelijk nog veel belangrijker als bijdrage aan de oplossing. Die zijn daarnaast sneller en goedkoper uit te voeren. Een genuanceerd artikel dat alles op een rij zet zou als inspiratie kunnen worden gebruikt.

<https://decorrespondent.nl/11524/het-woningtekort-dicteert-hoeveel-huizen-erbij-moeten-komen-maar-hoe-groot-is-het-nu-echt/32469883143984-31e06de5>

We hebben al drie regeringsperiodes achter de rug waarin visie heeft plaatsgemaakt voor pragmatisme (en achterkamers). Problemen oplossen lukt op de korte termijn. Maar de brandjes worden steeds groter als de langer termijn buiten beschouwing blijft. Gezien de naam van dit document kan er en mag er geen daadwerkelijke visie ontbreken.

Belangrijke gebruikte bronnen:

Omgevingsvisie en de omgevingswet, let op de spiekbrieftjes:

<https://vng.nl/artikelen/omgevingsvisie>

Woningnood in perspectief:

<https://www.groene.nl/artikel/boomers>

IPCC rapport:

<https://news.un.org/en/story/2021/08/1097362>

Nota gezondheidsbeleid 2020-2024:

<https://www.loketgezondleven.nl/sites/default/files/2020-05/Landelijke-Nota-Gezondheidsbeleid-LNG-2020-2024.pdf>

Hitte in de stad:

<https://www.wur.nl/nl/Onderzoek-Resultaten/Onderzoeksinstituten/Environmental-Research/Dossiers/5-Weetjes-over-Hitte-in-de-stad.htm>

https://www.rotterdam.nl/nieuws/hitte-in-de-stad-1/?fbclid=IwAR2KvkM-o8p3_9yPsqabs2d4LGU7dVGun7pYwi_bhvDOL542olhk-uHN46k

Het Davos Baukultur kwaliteitssysteem:

<https://nl.linkedin.com/pulse/de-acht-criteria-voor-goede-omgevingskwaliteit-het-davos-ten-cate>

Participatie in Rotterdam (op papier):

<https://www.watdoetdegemeente.rotterdam.nl/begroting2021/programmas/bestuur-en-dienstverlening/bestuur-gebieden/>

Tot slot

Als er een goed functionerende omgevingsvisie in werking treedt dan wordt het zeer onwaarschijnlijk dat ingrijpende plannen worden uitgevoerd zonder een zeer brede discussie tussen de verschillende belanghebbenden. Voorbeeldprojecten met zeer grote impact die een zeer zorgvuldige breed gedragen dialoog en toetsing *vooraf* verdienen zijn:

1. Parkhaven010 (verdere verhitting van de stad, vergroten congestie van de mobiliteiten, grote aanslag op m2 stadspark als verblijfsruimte)
2. Demping 1/3 van de Rijnhaven voor steen (risico: verdere verhitting van de stad, mobiliteit verslechtert verder, verlies van waardevol waterbekken, verdwijnen van stuk historie)
3. Sloop veel woningen Tweebosbuurt (betaalbare woningen verdwijnen, inclusiviteit aangetast)
4. Voorstel demping 1/3 Schiehaven tbv extra woningen (idem als 2)

In alle gevallen van bouwen, met name als zachte bodem hard wordt, gaat het om blijvende aantasting van de biodiversiteit. Dit is niet omkeerbaar. Het lijkt in alle huidige en inmiddels bekende plannen alleen het doel van "50.000 woningen bouwen" te dienen. Waar komt dit doel vandaan? Hoe kan een dergelijk omvangrijke politieke keuze zonder inspraak van inwoners en bedrijven tot stand komen? Een keuze die leidt tot een immense toename van drukte (buitenruimte, verkeer) en afname van leefbaarheid.

Daarnaast: buitendijks bouwen levert in alle gevallen grote risico's bij sterk stijgende zeespiegel. Dit verdient een uitgebreide reeksom.

Ik zou graag zien dat deze zienswijze wordt opgenomen in de omgevingsvisie. Ik zou er ook erg voor pleiten deze te voorzien van een referentie: zienswijze 1001, zoals ook in de aanhef wordt aangegeven. Tezamen met de duiding van alle andere ingediende zienswijzen die een plek verdienen in de omgevingsvisie. Dat leidt hopelijk tot de conclusie dat de inwoners van Rotterdam in de toekomst worden behoed voor historische vergissingen als het bouwen *in* het Euromast Park.

Ik wil afsluiten, ter bewustwording van de situatie, met te zeggen dat ik de moeite heb genomen om de omgevingsvisie te lezen en een zienswijze te verwoorden. Veel wat ik hier heb opgeschreven wordt echter door een enorme groep mensen hetzelfde gevonden en ervaren. Dat zij de moeite níet hebben genomen wil niet zeggen dat zij het niet belangrijk vinden en het genegeerd moet of kan worden. Het is ontzettend noodzakelijk dat de punten uit deze zienswijze 1001 zeer zichtbaar in de omgevingsvisie naar voren komen.

De gemeenteraadsverkiezingen komen eraan en ik reken erop dat de zienswijze 1001 een inspiratiebron is voor de verkiezingsprogramma's.

Met vriendelijke groeten,